

การเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มงานประจำวันโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ของคลินิก แพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พิชญาภา อัดตโนรักษ์¹ สมชาติ โตรักษา² อัจฉรา แก้วน้อย³

¹ นักศึกษาหลักสูตร วท.ม.(สาธารณสุขศาสตร์) ภาควิชาบริหารสาธารณสุข
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

² ภาควิชาบริหารสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

³ สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บทคัดย่อ

การดำเนินงานตามแผน เป็นกระบวนการนำสิ่งที่กำหนดไว้ในแผนงานไปดำเนินการให้เกิดประสิทธิผล และประสิทธิภาพสูงสุด หลักสำคัญของการดำเนินงานตามแผนคือ การให้ความสำคัญกับการเตรียมการ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผลการปฏิบัติงานประจำวันให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มงานประจำวัน เป็นวิจัยพัฒนาเชิงทดลอง แบบสองกลุ่ม วัดผลก่อน-หลังการทดลอง วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าสถิติ Mann-Whitney U ที่ระดับแอลฟา 0.05

ภายหลังการทดลองพบว่า อัตราความถูกต้องครบถ้วนของการเตรียมพร้อมก่อนเริ่มปฏิบัติงานประจำวันเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านผู้ปฏิบัติงาน ($p = 0.002$), ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ ($p < 0.001$), ด้านแบบบันทึกเอกสาร ($p = 0.006$) และด้านสถานที่ ($p < 0.001$) ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในแผนงานได้อย่างดี สามารถประสานงานการดำเนินงานได้อย่างราบรื่นมากขึ้น

คำสำคัญ: อิทธิบาท4, การเตรียมการก่อนดำเนินงาน, การวิจัยและพัฒนา, งานบริการแพทย์แผนไทย

Corresponding author: พิชญาภา อัดตโนรักษ์, ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

E-mail: amjoke51@gmail.com

* วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกการบริหารโรงพยาบาล บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล

Preparation for daily Thai Traditional Medicine Service Routine by using 4 Iddhipada at Bansomdejchaopraya Rajabhat University.

Pichayapa Attanoruk¹ Somchart Torugsa² Atchara Kaewnoi³

¹ Student M.Sc.(PUBLIC HEALTH) Department of Public Health Administration, Faculty of Public Health, Mahidol University.

² Department of Public Health Administration, Faculty of Public Health, Mahidol University.

³ Department of Thai Traditional Medicine, Faculty of Science and Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

Abstract

Implementing is a working process to run the activities in a plan for the highest effective and efficiency outcomes. Preparing is the most important process for Implementing. This study was the experimental Development Research, two groups pre-test and post-test design, aimed to develop a Thai traditional medicine service routine by using 4 Iddhipada. Mann-Whitney U test at alpha 0.05 were using for data analysis.

It was found that; the accuracy rate of preparation was increased for the workers ($p = 0.002$), the equipment ($p < 0.001$), the documents ($p = 0.006$), and the place ($p < 0.001$). Workers ran the activities in a plan as well and coordinating more smoothly.

Key words: 4 Iddhipada, Preparing, Experimental development research, Thai traditional medicine service

ความสำคัญ

การแพทย์และสมุนไพรของไทยที่ได้สืบทอดเป็นภูมิปัญญามาแต่โบราณกาลมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของไทยอย่างแนบแน่น มีวิธีการตรวจวินิจฉัยและรักษาอย่างละเอียด การรักษาโรคและเน้นถึงต้นเหตุของโรค (สมุฏฐานโรค) เป็นองค์รวมทั้งร่างกายและจิตใจ สภาพแวดล้อมรวมถึงอาหาร น้ำ ภูมิอากาศ อุนิสัย อิริยาบถ อาชีพ ความเป็นอยู่¹ เพราะการรักษาโรคไม่ใช่การรักษาของโรคหรือรักษาปลายของโรค แต่การรักษาโรคที่แท้จริงจะต้องขจัดรากเหง้าของโรคนั้นๆ และรักษาสภาพจิตใจไปพร้อมๆ กัน²

สำหรับผู้ปฏิบัติงาน นอกจากจะต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการรักษาแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการเตรียมตัวก่อนเริ่มงานประจำวันทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงาน เกิดความภูมิใจในสิ่งที่ตนเองกำลังจะปฏิบัติ เป็นการวางรากฐานความรักในงานที่ทำ คือฉันทะ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการทำงาน³

จากการบันทึกข้อมูลผู้รับบริการ การรายงานอุบัติการณ์ของคลินิกแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. 2558 พบว่า การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในแผนงาน การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานยังขาดความครบถ้วน สมบูรณ์ และขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มงานประจำวันอันจะทำให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วย

พัฒนางานบริการแพทย์แผนไทยให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติงานและภาพลักษณ์ขององค์กร

วัสดุและวิธีการ

เป็นการวิจัยพัฒนาเชิงทดลอง (Experimental development research) ชนิดแบบสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง (Two group pre-test and post-test case-control design)

สิ่งที่ใช้ในการทดลองคือ รูปแบบใหม่ของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มงานประจำวันโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น นำไปทดลองเป็นระยะเวลา 3 เดือน

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบบันทึกความถูกต้องครบถ้วนของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มปฏิบัติงานประจำวันโดยแบ่งเป็นด้านคน อุปกรณ์ เอกสาร สถานที่

ใช้สถิติเชิงอ้างอิงในการเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน ระหว่างก่อน กับ หลัง การนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ไปดำเนินการ ด้วยค่าสถิติ Mann-Whitney U ที่ระดับแอลฟา 0.05

นำเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นใหม่แต่ละชิ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามโครงสร้างและเนื้อหา (Content validity) ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่บกพร่อง และเสนอขออนุมัติจริยธรรมการวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2558 เลขที่ MUPH 2015-020

ผลการศึกษา

รูปแบบการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มงานประจำวันโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) การมอบหมายแต่งตั้งทีมผู้รับผิดชอบแผนงาน โดยทำเป็นคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้มาเป็นทีมงาน และให้เกิด “ฉันทะ” ในงานที่ทำ 2) ใช้ “วิริยะ” เตรียมผู้ปฏิบัติงาน ให้รู้ เข้าใจ และสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างคล่องตัว รวมทั้งปรับเปลี่ยนการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี 3) วางขั้นตอนการเตรียมพร้อมก่อนเริ่มงานประจำวัน ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานตรวจสอบตนเองด้านร่างกายและจิตใจให้พร้อมก่อนเริ่มปฏิบัติงานงาน หากไม่พร้อมปฏิบัติงานต้องแจ้งทีมล่วงหน้า และให้มีผู้ปฏิบัติงานคนอื่นดำเนินการแทน ตรวจสอบความพร้อมใช้ของวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ให้พร้อมใช้งาน ตรวจสอบอาคารสถานที่ให้พร้อมและสะดวกในการปฏิบัติงาน และใช้แบบบันทึกความถูกต้อง

ครบถ้วนของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มปฏิบัติงานประจำวัน เพื่อให้เกิด “จิตตะ” ติดตามงานอย่างต่อเนื่อง จนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ 4) ใช้ “วิมังสา” สรุปผลการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มปฏิบัติงานประจำวัน โดยจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรสั้นๆ และประชุมทีมงานเพื่อวางแผนทางการช่วยแก้ปัญหาของผู้ปฏิบัติงาน และเตรียมดำเนินงานในวันต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

หลังการทดลองพบว่า ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในแผนงานได้เป็นอย่างดี สามารถประสานงานการดำเนินงานได้อย่างราบรื่นมากขึ้น อัตราความถูกต้องครบถ้วนของการเตรียมพร้อมก่อนเริ่มปฏิบัติงานประจำวันเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านผู้ปฏิบัติงาน ($p=0.002$), ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ ($p<0.001$), ด้านแบบบันทึกเอกสาร ($p=0.006$) และด้านสถานที่ ($p<0.001$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบอัตราความถูกต้องของการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มปฏิบัติงานประจำวัน
ในกลุ่มทดลอง และ กลุ่มควบคุม ระหว่างก่อน กับ หลังการทดลอง ใช้ค่าสถิติ Mann - Whitney
U ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95

กิจกรรม	กลุ่มทดลอง				กลุ่มควบคุม			
	n	\bar{x}	S.D.	p-value	n	\bar{x}	S.D.	p-value
การเตรียมความพร้อมของผู้ปฏิบัติงาน								
Pre test	11	9.64	0.84	0.002	13	12.50	0.52	0.254
Post test	11	10.71	0.61		13	12.28	0.47	
การเตรียมความพร้อมของเครื่องมืออุปกรณ์								
Pre test	17	86.99	8.59	< 0.001	11	94.16	8.34	0.569
Post test	18	98.98	3.82		11	91.56	10.51	
การเตรียมความพร้อมของแบบบันทึกเอกสาร								
Pre test	4	83.93	8.98	0.006	4	94.65	3.57	0.529
Post test	8	98.22	3.31		4	96.43	7.15	
การเตรียมความพร้อมของสถานที่								
Pre test	10	74.29	20.26	< 0.001	10	96.43	11.29	0.942
Post test	10	98.57	3.01		10	98.57	4.52	

อภิปรายผล

ผลการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มงานประจำวันโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานประจำวันได้ ที่เป็นดังนี้เนื่องจาก 1) เกิดจากการร่วมมือร่วมใจของผู้ปฏิบัติงานในการวางแผนงานตั้งแต่แรก 2) มีความชัดเจน แน่นนอน เป็นลายลักษณ์อักษร ให้เป็นที่รับรู้และยอมรับโดยทั่วกัน 3) มีการประเมินและสรุปผลการดำเนินงานสั้นๆ ในทุกวัน เพื่อปรับเปลี่ยนการดำเนินงานให้เหมาะสมในวันต่อไป 4) มีการติดตามดูแล สนับสนุนและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงาน ทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานไม่ต้องพะว้าพะวง สามารถทุ่มเทให้กับงานอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับ สมชาติ โตรักษา⁴ ที่กล่าวว่า

จุดเริ่มต้นของการพัฒนางาน คือ “ใจ” ที่เปี่ยมล้นด้วยความปรารถนาดีต่องานอย่างมุ่งมั่น ตั้งใจไม่ย่อท้อ อย่างจริงจังและจริงจัง อันเป็นปรัชญาของมนุษย์ที่เป็นสัตว์ประเสริฐ และสอดคล้องกับนิสตาภ⁵ ที่กล่าวว่าการทำงานประจำเป็นงานวิจัยนั้น “เครื่องมือ” ที่ทรงคุณค่าในการพัฒนา “ทุนมนุษย์” เพื่อพัฒนางานขับเคลื่อนองค์การสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างมั่นคงและยั่งยืน และยังคงสอดคล้องกับ เชิดชัยและคณะ⁶ ที่มีหลักคิดมุ่งให้งานประจำที่มีมักจะเป็นงานที่น่าเบื่อกลายเป็นงานสร้างความรู้เป็นงานที่มีคุณค่า ยิ่งทำงานมานานก็ยังมีปัญญา มีความรู้ เกิดความภาคภูมิใจมากขึ้นเรื่อยๆ

ข้อเสนอแนะ

เสนอให้สร้างตัวแบบของการดำเนินงานในขั้นตอนอื่นๆของการดำเนินงานที่ชัดเจนปฏิบัติได้ เหมาะสมกับองค์กรและมีประสิทธิภาพสูง และขยายผลจากตัวแบบไปเป็นพี่เลี้ยงยังหน่วยงานต่างๆเพื่อให้เกิดการพัฒนางานบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

1. มุลนิธิฟื้นฟูส่งเสริมการแพทย์ไทยเดิม อยุธยาเวทวิทยาลัย(ซีวกโกมารภัจจ์). ตำราการแพทย์ไทยเดิม (แพทยศาสตร์สงเคราะห์) ฉบับอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามชัยเจริญพาณิชย์; 2535.
2. วุฒิ ธรรมเวช. หลักเภสัชกรรมไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็น.พี. สกรีนพริ้นต์ติ้ง จำกัด; 2542.
3. สมชาติ โตรักษา. ปรัชญา วิทยาศาสตร์ และ ศาสนา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารงาน สาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล; 2556.
4. สมชาติ โตรักษา. R2R: การพัฒนางานตามภารกิจหลักสู่งานวิจัย. Rajabhat Journal of Sciences, Humanities & Social Sciences 2558; 16(2): 142-155.
5. นิสตารค์ เวชยานนท์. การบริหารทุนมนุษย์เชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มมูลค่า. กรุงเทพฯ: บริษัท โกลเด็นท์ใหม่ พริ้นต์ติ้ง จำกัด; 2554.
6. เชิดชัย นพมณีจำรัสเลิศ และอัครินทร์ นิมมานนิตย์. เคล็ดไม่ลับคุณอำนวย เล่ม 2 ฟันเฟือง ขับเคลื่อน R2R. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2555.